

Д. БЕРЕСТОВСЬКА

ВІДНОВЛЕННЯ ІСТОРІЇ МИСТЕЦТВА КРИМУ

Нурия Акчурина-Муфтієва. Декоративно-прикладное искусство крымских татар XV — первой половины XX вв. — Симферополь: ОАО «Симферопольская городская типография» (СГТ), 2008. — 393 с.

Відродження культури кримських татар — це відновлення дійсної історії і культури Криму. Цей очевидний факт, прорвавши завісу замовчування і заборон, дозволив сьогодні писати і видавати книги, присвячені даній проблемі. Особливу цінність представляють праці, появі яких передують копітка дослідницька робота і професійний підхід. Саме до таких явищ відноситься монографія Н. Акчуриної-Муфтієвої. Видання монографії на означену тему вже давно надзвичайно актуальне. Ще на початку ХХ ст. учені підкреслювали необхідність дослідження кримськотатарського декоративного мистецтва. На жаль, це стало можливим тільки у наші дні, коли багато речового й документального матеріалу вже втрачено, експонати, що збереглися, опинилися в музеях за межами Криму й Української держави. У зв'язку з депортацією кримськотатарського народу і довготривалою фактичною заборонаю на існування та розвиток його культури не тільки більшість пам'яток і документів, а й чимало складових етнічної пам'яті відійшло у небуття.

Актуальність монографії полягає також у комплексному мистецтвознавчому розгляді кримської складової художньої культури України, найбільш насиченої пам'ятками давнього та середньовічного періодів, які досі становили предмет вивчення переважно археологів. Кримськотатарське ж мистецтво фактично було табуйоване впродовж останнього 60-річчя.

Монографія Н. Акчуриної-Муфтієвої, основу якої становить докторська дисертація, містить багаторівневу структуру і великий масив матеріалу, вперше введеного в науковий обіг. Робота складається з чотирьох розділів, у яких висвітлені історіографія, витоки і взаємовпливи, етапи розвитку кримськотатар-

ського мистецтва, типологія, стилістика, художні особливості окремих видів декоративно-ужиткового мистецтва, орнаментика та символічне значення її основних мотивів. У тексті вміщено 45 чорно-білих графічних і 64 кольорових таблиць, у яких загалом нараховується близько 1400 зображень предметів і орнаментальних мотивів. Монографія також містить список використаної літератури (455 найменувань), перелік ілюстрацій, термінологічний словник (близько 500 термінів). Текст приваблює фундаментальністю, комплексним теоретичним підходом, цілісним концептуальним поглядом на художні особливості, типологію, номінацію та символіку мистецтва кримських татар. Уперше так системно й послідовно розкрито його традиції протягом п'яти століть.

Виявляючи еволюцію основних форм кримськотатарського мистецтва, характеризуючи його художню мову та стилістику за період XV — першої половини XX ст., розробляючи типологію декоративно-ужиткових творів, виходячи з їх функціональних і конструктивних основ, автор простежує зміни у процесі розвитку, визначає їх роль в інтер'єрі житла, класифікує типи орнаменту, характеризує символічний підтекст орнаментальних мотивів, що дозволяє повніше розкрити та зрозуміти національне мистецтво, заборонене і практично забуте в умовах тоталітаризму. У цьому — велика практична цінність виконаної роботи, яка відтворює картину втраченого мистецтва.

Н. М. Акчуріна-Муфтієва показує роль творів декоративного мистецтва в інтер'єрі, значення їх у ансамблі, слушно приділяє значну увагу архітектурному декору — одному з провідних видів художньої творчості кримських татар. Пізнання закономірностей зародження та становлення, взаємовпливів з сусідами повинно сприяти подальшому розвитку кримськотатарського мистецтва в рамках власної специфіки, розширювати розуміння новітньої культури України як культури багатонаціональної держави.

Проведене наукове дослідження здійснено на великому фактичному матеріалі, зібраному автором у різних музеях та приватних колекціях, попередній роботі зі складання термінологічного словника кримськотатарського декоративно-ужиткового мистецтва, що дозволило авторові сформулювати аргументовані наукові висновки. У словнику, що додається в приложенні, визначена стисла характеристика виробів, технік і прийомів їх виготовлення, орнаментних мотивів і їх символічного контексту, що дозволяє правильно «прочитувати» просторову побудову візерунків, розрізняти головні та доповнюючі мотиви.

Винятково багатий та цінний зібраний автором ілюстративний матеріал сприяє якнайповнішому розкриттю розмаїття та особливостей зразків народно-го мистецтва кримських татар, створених протягом п'яти століть. Чітко продуманий оптимальний добір унікальних фотографій, здебільшого власноручно від-

знятих автором у різних музеях, їх якість і композиційне розташування дають повне уявлення про типологію, стилістику, художні особливості, різноманітність виробів і орнаментики декоративно-ужиткового мистецтва, а також високу майстерність кримськотатарських майстрів упродовж понад п'яти сторіч.

Праця може слугувати теоретичним і довідковим матеріалом для сучасних народних майстрів як авторів власних творів та національних сувенірних виробів. Дослідження напевне буде використане як важливе джерело для написання синтетичних наукових праць з історії мистецтва України і зокрема Криму, лекцій, методичних і навчальних посібників для викладачів та студентів мистецьких і педагогічних спеціальностей. Елементи й мотиви орнаментів і самі традиційні вироби, проаналізовані в монографії, можуть послужити основою для творчих робіт студентів мистецьких навчальних закладів. Ця праця, сподіваємося, буде потрібна історикам, етнографам і лінгвістам, а також студентам педагогічних, філологічних, художніх вузів.